

Horváth Béla

A város iskolahálózata

Néhány sajátosság
és a továbbfejlődés lehetséges irányai

Százhalombatta városa mindig is méltán lehetett büszke oktatási intézményeire, még abban az időszakban is, amikor az intézmények száma jóval alatta maradt a mostaninak, és a középiskola még nem volt része a helyi közoktatási rendszernek. A körzetében kivételes anyagi és szellemi kapacitással jellemezhető intézményhálózat mára egészen közel került ahhoz az állapothoz, hogy a kultúra és a közművelődés intézményeivel egészen szoros kapcsolatokat kialakítva egy komplex rendszer részévé váljon. Ez a fajta egymásra épülő hálózat ma még egyedülállónak számít, de olyan utat mutat a jövőbe, mely követendő lehet nagyobb léptékekben is.

A város mindenkori döntéshozói nemcsak vallották, de a gyakorlatban is igen sokat tettek az egyéni és a közösségi versenyképesség megalapozásáért, az élethosszig tartó tanulás lehetőségeinek megszilárdításáért, a munkaerőpiacon való helytállás céljainak megvalósításáért, a helyi közoktatás tartalmának és módszertanának átalakításáért, megújításáért, a modernizáció értékeinek erősítéséért.

A következő gondolatok és néhány szemelvény az önkormányzat e tárgyba tartozó dokumentumaiból a fenti állítások alátámasztását célozzák. Követik azt a változásokkal teli utat, mely napjainkig vezet és – ismerve a közoktatásunk fejlődésének eddigi történetét – valószínűleg soha nem ér véget.

Kitekintés az országos tendenciák irányába. Közoktatásunkkal szemben gyakran emlegetett kritika, hogy elsősorban az ismeretek átadására koncentrálnak, és nem az elsajátítás szintjére, mikéntjére, a készségek és képességek fejlesztésére. A hazánkban zajló gazdasági, technológiai és társadalmi változások a közoktatási rendszert nagy erőpróba elé állították. Az oktatásnak alkalmazkodnia kell a munkáltatók igényeihez, akik nem a lexikális tudásra kíváncsiak, hanem az adott feladat eredményes megoldása, a kreativitás, az együttműködés mikéntje az elsődleges számukra. Ennek érdekében a közoktatási intézményekben újfajta tanítási stratégiák kialakítására, korszerű tanítás-, tanulás-szervezési technikák alkalmazására van szükség. Csak így lehet esélye a felnövekvő generáció tagjainak arra, hogy minden helyzetben képesek legyenek alkalmazkodni a változásokhoz, a kihívásokhoz. Természetesen ehhez nélkülözhetetlen a gondoskodó, előrelátó fenntartó segítsége, mind a humán erőforrás-, mind pedig az infrastruktúra-fejlesztés tekintetében. A hagyományos értelemben vett iskolai értékközvetítés (úgy az oktatás, mint a nevelés terén) válságos időket él át napjainkban.

Felesleges a múltbéli okokat kutatni, az azonban bizonyos még a laikusok számára is, hogy az iskola sokáig egyeduralgoló információközlő és

értékközvetítő szerepe elhomályosult mind tartalmát tekintve, mind mélységét illetően. Mindeközben egyre sürgetőbben fogalmazódik meg az igény a szülők és pedagógusok, sőt néha már a diákok körében is arra, hogy ezen az állapoton változtatni kell. Ezek az igények ma már egyértelművé teszik, hogy a magyar közoktatás folyamatos megújítása és a társadalom igényeihez való igazítása fontosabb, mint valaha. Olyan iskolákra van szükség, amelyekben minden tanuló számára biztosított az információhoz való egyenlő hozzáférés, amelyekben az intézményi kultúra alkalmas arra, hogy kompenzálni tudja azokat a szociális, kulturális hátrányokat, amiket a diákok óhatatlanul magukkal hoznak.

Olyan iskolákra van szükség, amelyekben elérhető, hogy a lemorzsolódók aránya a magyarázható ésszerű határok között mozogjon, és az intézmény minden rendelkezésre álló erőforrást mozgósítani tud annak érdekében, hogy a lemaradókat pluszsegítségben részesítse.

Olyan iskolákra van szükség, ahol a nemzetközi és a hazai kiegészítő források felhasználásával az iskolából a munka világába vezető útra való sikeres felkészítés az iskola falai között megkezdődhet.

A legfrissebben megfogalmazott központi elképzelések szerint olyan iskolára és oktatási rendszerre van szükség, ahol ingyenes a tankönyvellátás, ahol állami támogatással ingyenes alapfokú nyelvvizsgát szerezhetnek a tanulni szándékozók, és kiemelt ösztöndíj járna azoknak a szakmunkástanulóknak, akik hiányszakmát választottak hivatásul. Az intézményhálózat fejlesztését pedig 100 milliárd forint állami forrás segítené.

Az iskoláknak olyan társadalmi attitűdre és értékrendre van szükségük, amelyben minden egyes diák átérzi annak súlyát, hogy jövője mennyire függ attól az eredménytől, amit az iskola falai között, az ott töltött esztendő alatt elér. Az iskolának pedig olyan tanulókra van szüksége, akik a felnőtt társadalom értékeiben legalább alapfokon kiismerik magukat és azt elfogadják. Azik nem vak alázattal, de az elvárható méltányos tisztelettel viszonyulnak tanáraik és diáktársaik felé. Az őket kétségkívül megillető jogok mellett kellő figyelmet és igyekezetet szentelnek a tanulással kapcsolatos kötelezettségeik megismerésére és teljesítésére.

Az oktatási rendszer jobb működése érdekében olyan társadalmi megítélésre van szükség, amely egyértelműen meg tudja fogalmazni elvárásait a pedagógusokkal szemben. A mai tanárral szembeni követelmények ugyanis nagyon ellentmondásosak és túl sokszínűek. Az értékítélet kialakításában szerepet kap a társadalom számos szegmense, a szülők, a fenntartó, a regionális, a központi irányítás akarata. Ráadásul a társadalmi értékítélet 4-5 évente merőben változhat. Így pedig állandó, kiegyensúlyozott teljesítményt biztosítani szinte vállalhatatlan feladat. Ennek a szemléletnek mielőbbi kiteljesedése össz-társadalmi érdek, ezt egy-egy település vagy iskola falain belül maradéktalanul megoldani lehetetlen.

Kitekintés a helyi fejlesztési stratégiák irányába. A fentiek fényében különösen értékes és kiemelendő, hogy Százhalombatta Város Önkormányzata céljai között elismerésre méltóan kiemelt jelentőségű tartalmi elem a színvonalas, a helyi társadalom elvárásainak megfelelő közoktatási közszolgáltatás

biztosítása. A város gazdaságilag, kulturálisan, közoktatási rendszerének szakmai, tanügy-igazgatási tartalmából adódóan a térségben meghatározó szerepet tölt be. Önkormányzata páratlan lehetőségeinek tudatában, hagyományaira építkezve alakította közoktatás-politikáját, melynek középpontjába a helyi iskolahasználók igényeinek széles körű kielégítését, valamint a helyi gazdaságpolitika célkitűzéseinek az oktatási rendszer által történő hatékony támogatását állította.

Az önkormányzat pozitív, tevőleges szerepet vállal a művelődéshez való jog gyakorlásához szükséges feltételek megteremtésében, a szervezeti és tartalmi keretek biztosításában.

Az önkormányzat az általa ellátott feladatokra a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 89/a § (5) bekezdése értelmében 2004-ben közoktatásifeladat-ellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési tervet készített, melyet 2007-ben felülvizsgált és aktualizált. A fejlesztési tervek főbb elemeit az alábbi gondolatok tartalmazzák.

A megfogalmazott *Városfejlesztési Konceptió és Program* stratégiai fejlesztési pontként jelöli meg az oktatást Százhalombattán:

- a lakosság képzettségi szintjének növelése a munkaerő-piaci esélyek és a helyben foglalkoztatás esélyeinek javítása érdekében,
- az élethosszig tartó tanulás („life long learning”) feltételeinek kialakítása,
- a szakképzésben a helyi gazdasági szereplők igényeinek megfelelő korszerű technológiák elsajátításához szükséges feltételek kialakítása, a felsőfokú oktatási intézményekkel való együttműködés révén országos beiskolázási lehetőséget is biztosító szakmaszerkezet megteremtése,
- idegennyelv-oktatás fejlesztése az előkészítő évfolyamok bevezetésével, a két tanítási nyelvű képzés feltételeinek megteremtésével és a képzés három iskolában – Eötvös Loránd Általános Iskola, Arany János Általános Iskola és Gimnázium és a Széchenyi István Szakközépiskola és Gimnáziumban – való indításával,
- az informatikai képzés fejlesztése, az ECDL vizsgára való felkészítés feltételeinek megteremtése.

A fenntartó a közoktatási intézményhálózat működtetésében a színvonalas szakmai tevékenységet és a racionális gazdálkodást két fő prioritásként határozza meg.

- Az intézmények kapacitását, a csoport- és osztályszámot a fenntartó évenként felülvizsgálja, és a demográfiai mutatóknak és az elfogadott feladatfinanszírozási elveknek megfelelően hagyja jóvá.
- A teljesítménymutatóhoz kapcsolódó finanszírozás szükségessé teszi az óvodai csoportok és az iskolai tanulócsoporthoz való folyamatos nyomon követését és a törvényben meghatározott határok betartását.
- A feladatfinanszírozás érvényesítése, a törvényes időkeretek, a meghatározott alkalmazotti normák betartásával.

Rendezőelvként a fenntartó a következőket kívánja érvényesíteni:

- a már bevezetett programok felmenő rendszerű kifuttatása,
- arányos tehervállalás a tehetséggondozó programokban az alternatív általános iskolai kínálat érdekében,
- legfeljebb 2 speciális képzési irányt támogat a 2005/2006-os tanévtől, felmenő rendszerben (emelt szintű tantárgyi, illetve műveltségterületi oktatás).

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Információs Kommunikációs Technológiai (IKT) eszközök fejlesztése és alkalmazásukhoz szükséges kompetenciafejlesztés,
- informatikai eszközpark korszerűsítése, fejlesztése,
- a közoktatási törvényben meghatározott személyi feltételek biztosítása,
- a pedagógiai mérés-értékelés feltételeinek biztosítása, a helyi mérés-értékelési gyakorlat fokozatos kiteljesítésének megfelelően.

Az alapító okiratokban és a pedagógiai programokban meghatározottak szerint az általános iskolák hagyományainak és sajátosságainak megfelelően kiemelten biztosítják a következő szolgáltatásokat:

- Az általános iskolák működésének létesítményi, tárgyi feltételei biztosítottak, az infrastruktúra eltérő színvonalú, a szinten tartás, fejlesztés érdekében keresni kell a finanszírozási lehetőségek új formáit (EU-pályázatok), a XXI. századi iskolakultúra igényeinek megteremtése érdekében.
- Kiemelt feladatként kell kezelni az informatikai és számítástechnikai rendszerek fejlesztését, tervszerű cseréjét, a hiányzó taneszközöket taneszköz-fejlesztési program szerint bővíteni, korszerűsíteni és cserélni szükséges. A fenntartó elfogadta a kötelező eszköz- és felszerelésjegyzék átütemezését és négy évre lebontva határozta meg a költségvetésben biztosítandó összeget.
- A számítástechnika-oktatás megerősítése, a kulcskompetenciák fejlesztése.
- Szükséges az oktatási törvényben előírt személyi feltételek előírt határidőre történő biztosítása fokozatos munkába állítása (szabadidő-szervező, könyvtáros, gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, rendszergazda stb.).
- Az idegennyelv-oktatás fejlesztése, a két tannyelvű képzés feltételeinek kialakítása és az Eötvös Loránd, Arany János Általános Iskola és Gimnáziumban való bevezetése.
- Továbbra is szorgalmazni kell idegen nyelvi tanulmányutak szervezését, az anyanyelvi környezetben való nyelvgyakorlás érdekében.
- A kompetencia alapú oktatás megerősítése, a kulcskompetenciák fejlesztése.
- A nem szakrendszerű oktatás bevezetése.
- Nyomon kell követni az intézményi pedagógiai programokat, az intézményi sajátosságoknak, a hagyományoknak megfelelően kell alkalmazni a helyi tanterveket.

- Pedagógiai szakmai szolgáltatásokat városi szinten koordináló szervező csoportot szükséges kialakítani. Feladata a mérési, értékelési tevékenység, továbbképzések szervezése, koordinálása és a pedagógusok tájékoztatása lenne.
- A pedagógus-továbbképzés kiemelt területei: a megismerő funkciók, a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető zavarai, iskolapszichológiai, szociálpedagógiai ismeretek.
- A Nevelési Tanácsadóban működő pszichológusokkal szorosabb együttműködés kialakítása, az intézményekben a rendszeres személyes megjelenésükkel esetmegbeszélések, tanácsadás szervezésével.
- Fokozatosan be kell vezetni és működtetni kell a hozzáadott pedagógiai érték kimutatására alkalmas, partnerközpontú minőségirányítási rendszert.
- Az iskolai nevelő-oktató munka színvonalának emelése érdekében el kell érni, hogy minden intézményben kiépüljön és megfelelően működjön a nevelő-oktató munka ellenőrzési, mérési, értékelési gyakorlata az ÖMIP-ben és az IMIP-ben rögzített módon.

Közoktatási intézményi feladatok ellátása. Százhalombatta Város Önkormányzata jól szervezett, infrastrukturálisan kitűnően felszerelt, humánerőforrás fejlesztésében tudatos, tervszerű és a pedagógiai kihívásokra reagáló közoktatási rendszer működtetésével kötelező feladatként gondoskodik a 3-7 éves korosztály óvodai nevelésének, iskolai előkészítésének, az általános iskolai nevelés-oktatás feladatainak ellátásáról. Ezenkívül önként vállalt feladatként látja el:

- a középiskolai nevelés-oktatás feladatait, az iskolarendszerű szakképzést és a felnőttoktatást,
- Nevelési Tanácsadó működtetésével a pedagógiai szakszolgálat feladatainak egy részét,
- a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek és tanulók integrált nevelését-oktatását,
- az alapfokú művészetoktatást,
- a felnőttképzést.

Ugyanakkor az önkormányzat mind anyagilag, mind szervezéssel támogatja a pedagógiai szakmai szolgáltatás feladatainak ellátását, ezen belül szakmai munkaközösségek működését, konferenciák és pedagógiai napok rendezését. Célkitűzései között szerepel egy olyan koordinációs csoport létrehozása, mely a városi szintű pedagógiai szakmai szolgáltatások szervezésével foglalkozna.

Miként igazolják vissza a fokozott fenntartói erőfeszítéseket az iskolai teljesítmények?

A hazai szabályozási környezetben sok múlik azon, hogy egy-egy önkormányzat hogyan birkózik meg fenntartói kötelezettségeivel, milyen feltételek között végzi oktatásirányítói munkáját és mindezek mellett milyen szinten látja el az iskolák értékelésével kapcsolatos feladatait.

A tanulmányi teljesítményeknek az elmúlt évek hazai és nemzetközi felmérései szerint jelzett romlása és a települések közötti különbségek erősödése

arra utal, hogy Magyarországon nem alakultak még ki azok a megbízhatóan működő módszerek és eljárások, amelyek a decentralizált irányítási viszonyok között képesek lennének biztosítani és folyamatosan fenntartani a közoktatás minőségét.

Ez kétségtelenül érvényes az iskolák külső értékelésére is: nincs ugyanis garancia arra, hogy meghatározott időszakonként minden egyes iskolában elfogadható szakmai színvonalon elvégzett intézményértékelésre kerüljön sor, és annak eredményei alapján megfelelő vezetői vagy fenntartói intézkedések szülessenek.

A városi intézkedési terv épít a helyi közoktatás értékeire, eredményeire, az intézmények hagyományaira. A helyi közoktatási közszolgáltatás körültekintő tervezésen, a kockázatok gondos mérlegelésén alapuló átalakítása elengedhetetlen ahhoz, hogy az erőforrások hatékony felhasználásával, a szakmaiság és a törvényesség érvényesítésével, a társulásban való koordinált együttműködés eredményeként:

- minden állampolgár számára elérhetővé váljanak a minőségi közoktatási közszolgáltatások,
- mérséklődjenek az indokolatlan társadalmi és területi egyenlőtlenségek,
- a társadalmi erőforrások fejlesztése segítse megalapozni az uniós források maximális kihasználásának feltételeit,
- a szolgáltatások színvonala a gazdaságossági szempontok érvényesítésével lényegesen többeltráfordítás nélkül javuljon.

A fenntartónak joga és egyben kötelessége is, hogy pontos információkkal rendelkezzen az intézményeiben folyó szakmai munka minőségéről és hogy ezeket az információkat nyilvánosságra hozza a helyi közösség számára.

Azok a mérési-értékelési rendszerek, melyek csupán a tájékozódást, minősítést célozzák, nem eredményezik az intézmények szakmai fejlődését. Ahogyan a tanulók sem csupán a kiosztott bizonyítványok végett növelik erőfeszítéseiket a tanulás terén, úgy az intézmények szakmai fejlődéséhez is erős fejlesztési szándéokra van szükség a fenntartó részéről.

A fentiek alapján a fenntartói mérési-értékelési rendszer céljai:

- a szakmai eredmények és azok okainak pontos, adatokon alapuló ismerete,
- az adatok nyilvánosságának kezelése,
- az értékelésből származó információk döntéselőkészítő funkciójának erősítése, felhasználása a tervezésben,
- az eredmények visszacsatolása az intézmények felé,
- szakmai fejlesztési folyamatok támogatása az értékelések eredményeinek a tükrében.

A fenti célok érdekében végzett fenntartói tevékenységek jelentik a zálogát annak, hogy mind az egyes tanulók, mind a helyi társadalom esélyei javuljanak hosszú távon.

Hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján is egyre kevésbé megengedhető az óriási különbség, amely egy-egy iskolába (egy-egy pedagógushoz) járó

tanuló esélyei között ma tapasztalható. Bár ennek az esélykülönbségnek jó része a család szociokulturális környezetében dől el, de nem menthető fel az iskola annak felelőssége alól, hogy ezeket a különbségeket miként növeli vagy csökkenti.

Kompetencia alapú mérések eredményeinek elemzése. Az ebbe a típusba tartozó mérések közös jellemzője, hogy központilag kidolgozott tesztlapok és javítókulcs alapján az ország összes 6., 8. és 10. osztályában elvégzik a matematikai és anyanyelvi (főként szövegértési) képességek felmérését. Ennek köszönhetően a hasonló korosztályba tartozó tanulók kompetenciaszintje objektív módon összevethető. A mérés akkor válik teljessé, amikor a tantárgyi képességek, ismeretek kiegészülnek egy olyan pluszinformáció bázissal, melynek alapján következtetni lehet arra, hogy az adott tanuló otthonról, a szülői házból milyen kiegészítő ismeretekkel lépett az iskolába, vagyis az otthoni háttér miként képes segíteni (gátolni) őt abban, hogy korosztálya átlagos tudás- és kompetenciaszintjét elérhesse az iskolában, ahová jár. Ennek révén viszonylagos pontossággal felvázolható az a pluszinformáció-mennyiség, tudásszint, ami kimondottan az iskola munkája révén válhatott a tanuló sajátjává. Ez az úgynevezett hozzáadott érték, ami az iskola mint oktatási intézmény sikeres vagy sikertelen munkájának lehet a megtestesítője.

E felmérések és további kiegészítő adatok elemzése során:

- feldolgozásra kerülnek a korábbi és aktuális, intézményekre vonatkozó adatok,
- a városi szintű és országos összehasonlítások megfogalmazása, bemutatása,
- a különbségek, az eredményesség és elmaradás adatszerű és folyamatszintű bemutatása,
- az egyes jellemzők nemcsak statisztikai elemzése, hanem szakmai értékelése, kibontása,
- az egyes évek közötti változások folyamatszintű bemutatása, elemzése.

A városi iskolák 6. és 8. évfolyamainál a matematika-teszteredményeknél mért hozzáadott pedagógiai értékei közül a 0 közeli értékek azt jelentik, hogy az iskola, illetve pedagógusai a diákokból kihozzák azt a teljesítményt, amit a családi háttér alapján tőlük elvárhatunk. A magasabb értékek nagyobb pedagógiai gondoskodásról árulkodnak, hiszen a tanulók jobban teljesítettek, mint amit a családi háttérük alapján valószínűsíthettünk volna. Vannak iskolák, illetve évfolyamok, amelyek az egyenes alatt láthatók: itt a tanulók nem értek el olyan eredményeket, amikre a családi háttér ismeretében számíthattunk volna. A vizsgált évfolyamok messze túlnyomó hányada hozadékot produkált. Elenyésző azon osztályok, csoportok száma, melyek esetében a hozzáadott érték a negatív tartományba esne. Ahol ez meg is történik, a negatívum mértéke nagyon csekély.

A szövegértés-teszteredményeknél az értékelés módszere megegyezik az előzőével. A 0 közeli értékek azt jelentik, hogy az iskola, illetve pedagógusai a

diákokból kihozzák azt a teljesítményt, amit a családi háttér alapján tőlük elvárhatunk. A magasabb értékek nagyobb pedagógiai gondoskodásról árulkodnak, hiszen a tanulók jobban teljesítettek, mint amit a családi háttérük alapján valószínűsíthettünk volna. Vannak iskolák, illetve évfolyamok, amelyek az egyenes alatt láthatók: itt a tanulók nem értek el olyan eredményeket, amikre a családi háttér ismeretében számíthattunk volna. A pozitív tartomány ebben az esetben is meghatározó, ami okot ad a további bizakodásra is. Annyi különbséget láthatunk, hogy a negatív tartományban található csoportok, osztályok száma kissé magasabb a matematikaeredmények értékelése során tapasztalt mennyiségnél.

A középiskolai szegmensre vonatkozó kistérségi átlag 2008-ban a 10. évfolyamon matematikából meghaladta az országos átlagot. A város két középiskolájának átlaga matematikából jóval meghaladta az országos átlagot és zömében a kistérségi átlagot is, ami egyértelmű sikerként könyvelhető el. A szakközépiskolai tanulók kissé gyengébben teljesítettek, de még így is az országos átlag felett.

2008-ban a 10. évfolyamon szövegértésből is magasabb lett a kistérségi átlag, mint az országos. A város két középiskolájának adatai szövegértés kategóriában is meghaladták az országos és kistérségi átlagot is.

